

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 9 november 2022

Mål nr

Ö 2239-22

PART

Klagande

CV

Ombud: Advokat MN

SAKEN

Uteslutning ur Sveriges advokatsamfund

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnds beslut 2022-03-31 i
disciplinärendet D-2021/0266

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avvisar yrkandet om att beslutet om återbetalning av
kostnader för försvaret vid disciplinnämnden ska undanröjas.

Högsta domstolen avslår yrkandet om att disciplinnämndens andrahandsyrkande ska avvisas.

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CV har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnds beslut att utesluta honom ur samfundet och undanröja beslutet att han ska återbetala kostnaden för sitt försvar vid disciplinnämnden.

Disciplinnämnden har motsatt sig att beslutet ändras. Nämnden har, för det fall beslutet om uteslutning upphävs, yrkat att CV ska tilldelas en varning och straffavgift med 50 000 kr.

CV har yrkat att disciplinnämndens andrahandsyrkande ska avvisas.

CV har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. CV hade biträtt en klient i ett mål vid tingsrätt och hovrätt om skadestånd. Uppdraget, som omfattades av klientens rättsskyddsförsäkring, påbörjades i maj 2014 och avslutades i januari 2018 sedan hovrätten beslutat att inte meddela prövningstillstånd. Klienten fick senare i januari en faktura på 55 000 kr som angavs utgöra en slutreglering i klientens ärende ”avseende processen i tingsrätten samt överklagande till Svea hovrätt”. Vidare angavs att fakturan ”utgörs av självrisk samt överskjutande belopp”.
2. I augusti 2020 fick klienten ett brev från advokatbyrån enligt vilket det återstod sammanlagt omkring 280 000 kr för henne att betala enligt två kostnadsräkningar. Ett bankgironummer för betalningen angavs.

3. Efter vissa kontakter mellan klienten och CV skickades i september 2020 en faktura på beloppet 53 781 kr till klienten. Det angavs att det utgjorde en rest på en av de två kostnadsräkningarna ”enligt slutligt besked från rättsskydd”. Det förekom därefter ett flertal kontakter mellan CV och klienten där klienten bestred fakturan och bl.a. begärde att få del av underlaget för det belopp som begärdes. CV föreslog att de skulle lösa saken genom en uppgörelse i godo. När detta inte skedde väckte han talan vid tingsrätten om betalning. Klienten gjorde då en anmälan till Advokatsamfundet.

Disciplinnämndens beslut

4. Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd beslutade den 31 mars 2022 att utesluta CV ur samfundet. Beslutet fattades med stöd av 8 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken. Det förordnades att beslutet skulle verkställas genast.

5. CVs försvarare tillerkändes ersättning för det biträde som lämnats CV inför nämnden med ett belopp som efter en skälighetsbedömning bestämdes till 75 000 kr. Nämnden beslutade att CV skulle betala tillbaka den kostnaden till Advokatsamfundet.

6. Disciplinnämnden fann att CV på ett flertal sätt hade åsidosatt god advokatsed. Det hade skett i uppdrag för en klient som var en privatperson och konsument, och som befunnit sig i ett underläge i förhållande till CV. Han hade utsatt sin klient för en behandling som nämnden betraktade som ytterst klandervärd ur ett advokatetiskt perspektiv. Brotten mot god advokatsed var i flera fall allvarliga. Nämnden anförde också att CV tidigare hade tilldelats disciplinära påföljder. Han hade så sent som i juni 2021 fått en varning med högsta möjliga straffavgift för att allvarligt ha åsidosatt god advokatsed när det gällde hanteringen av ekonomiska mellanhavanden med en klient i anledning av sitt uppdrag för denne.

7. Med hänsyn till arten och omfattningen av de nu aktuella brotten mot god advokatsed, och mot bakgrund av tidigare allvarliga åsidosättanden av liknande art, fann disciplinnämnden att omständigheterna sammantaget var synnerligen försvårande.

8. När det gäller de närmare omständigheterna anförde nämnden i huvudsak följande.

9. En advokat är skyldig att upplysa en klient om att en tvist om arvode kan prövas av Advokatsamfundets konsumenttvistnämnd. CV har inte kunnat visa att han har upplyst klienten om möjligheten att få arvodestvisten prövad i konsumenttvistnämnden på det sätt han är skyldig att göra. I stället har han väckt talan vid allmän domstol för att försöka driva in den tvistiga arvodesfordran. Härigenom har han brutit mot sina plikter som advokat.

10. En advokat kan inte under hänvisning till att tvist pågår om obetald faktura vägra utge handlingar ur akten till klienten. Hans hantering av klientens begäran att få kopior av handlingar har inneburit att han har brutit mot god advokatsed.

11. En advokat är skyldig att på begäran lämna en skriftlig redogörelse för sitt arbete. CV har inte lämnat någon arbetsredogörelse avseende de två fakturor som skickats till klienten. Han har inte heller gett in några arbetsredogörelser till disciplinnämnden. Det har därför inte gått att bedöma om yrkade arvoden var skäligen. Genom att inte lämna skriftlig arbetsredogörelse har CV allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat.

12. Fakturan på beloppet 53 781 kr var direkt missvisande då detta inte var ett restbelopp utan ett ”höftat” belopp som CV bedömde kunde vara lämpligt. Genom sena och sinsemellan oförenliga debiteringar, som CV i ärendet inte har kunnat redovisa underlagen för, har han allvarligt brutit mot god advokatsed.

13. CV har föreslagit klienten ett upplägg av innebörden att en del av arvodet skulle anges vara ränta och därmed kunna utnyttjas som en skattemässigt avdragsgill kostnad. Härigenom har han allvarligt brutit mot god advokatsed.

14. CV har fakturerat klienten enligt timarvoden som avviker från det timarvode han angett i uppdragsbekräftelsen. Han har även på detta sätt allvarligt brutit mot god advokatsed.

CVs uppgifter i Högsta domstolen

15. CV, som hörts muntligen i Högsta domstolen, har medgett att vissa brister har förekommit. De är dock inte så försvårande att de enskilt eller tillsammans motiverar uteslutning. Han har anfört i huvudsak följande.

16. Konsumenttvistnämnden fanns inte 2014 när tvisten inleddes. Det sammanlagda arvodet för uppdraget överstiger det tröskelbelopp på 200 000 kr som gäller för en prövning i nämnden. CV har uppfattat läget så att ärendet inte omfattades av skyldigheten att upplysa om den tvistlösningsmöjligheten. Han har dock ändå upplyst klienten, men har inte dokumenterat detta.

17. Klienten har fått en arbetsredogörelse genom den kostnadsräkning som upprättades i samband med huvudförhandlingen i tingsrätten och som hon fick del av. Klienten har förstått, eller borde ha förstått, att den första fakturan inte omfattade allt hon var skyldig att betala även med beaktande av att rättskyddet svarade för en del av kostnaden. Den fakturan upprättades dessutom av en biträdande jurist utan CVs kännedom.

18. Under 2020, inför ett kommande bokslut, upptäcktes på advokatbyrån att det fanns utestående fordringar på klienten. Ekonomiavdelningen skickade ett brev till klienten om fordringarna. När CV fick kännedom om detta övervägde han vad som var möjligt att göra med hänsyn till advokatetiken och

till skatterättsliga regler. Det ledde till att han gjorde en skälighetsbedömning och satte ned fordran. Fakturan på 53 781 kr skickades därefter till klienten.

19. Förlikningsförslaget var inte ett ”upplägg” utan ett helt normalt förslag till uppgörelse.

20. Klienten har muntligen informerats om det höjda timarvodet. Det har också framgått av den kostnadsräkning som lämnades in till tingsrätten.

21. Den tidigare varningen meddelades i juni 2021, dvs. efter de åtgärder som nu är aktuella. Han hade därmed inte möjlighet att rätta sig efter varningen när de åtgärderna vidtogs. Sedan han fick varningen har han ändrat sitt sätt att arbeta. Beslutet om varning har grundats på en bedömning av konsumenttvistnämnden som visat sig vara felaktig. Det framgår av ett nytt beslut av konsumenttvistnämnden som fattats efter att han begärt omprövning. Han har också begärt omprövning av disciplinnämndens beslut.

God advokatsed

22. En advokat ska i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom eller henne och iaktta god advokatsed (se 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken). Vad som är god advokatsed utvecklas i första hand genom Advokatsamfundets regler och genom praxis i ärenden från disciplinnämnden. Innebörden i begreppet styrs alltså endast i begränsad utsträckning av föreskrift i lag (se ”Advokaten och dröjsmålsrättan” NJA 2003 s. 403).

23. Advokatsamfundet har tagit fram vissa regler och riktlinjer avseende advokaters utövning av sina yrkesplikter som dels tagits in i samfundets stadgar, dels framgår av Vägledande regler om god advokatsed. Till reglerna finns kommentarer av Advokatsamfundets styrelse.

24. I avsnitt 1 i de vägledande reglerna behandlas advokatens roll och främsta skyldigheter. Där anges bl.a. att en advokats främsta plikt är att visa trohet och lojalitet mot klienten. Advokaten ska som en oberoende rådgivare företräda och tillvarata klientens intressen, inom ramen för gällande rätt och god advokatsed. En advokat ska utöva sin verksamhet med integritet och på ett sätt som främjar det goda rättssamhället. Advokaten ska uppträda sakligt och korrekt samt så att förtroendet för advokatkåren upprätthålls. En advokat får inte främja orätt.

25. I kommentaren till avsnittet har bland annat angetts att en advokats främsta skyldighet är att tillvarata klientens intressen på bästa sätt och efter bästa förmåga. Advokaten får dock inte handla i strid med gällande rätt eller vad som följer av god advokatsed. Inom ramen för lojalitetsplikten har advokaten alltså att handla på ett rättrådigt och hederligt sätt.

Disciplinpåföljder

26. En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt, eller annars förfar oredligt, ska uteslutas ur Advokatsamfundet. Är omständigheterna mildrande får advokaten i stället tilldelas en varning. Om en advokat annars åsidosätter sina plikter som advokat får varning eller erinran meddelas. Är omständigheterna synnerligen försvårande får advokaten uteslutas ur samfundet. En advokat som tilldelas en varning får om det finns särskilda skäl även åläggas en straffavgift till samfundet med lägst ettusen och högst femtiotusen kronor. (Se 8 kap. 7 § första–tredje styckena rättegångsbalken.)

Omfattningen av Högsta domstolens prövning

27. I 8 kap. 8 § rättegångsbalken regleras vilka av disciplinnämndens beslut som får överklagas till Högsta domstolen och vem som får överklaga. Av bestämmelserna framgår att den som har uteslutits ur Advokatsamfundet får

överklaga beslutet. Vidare får Justitiekanslern överklaga beslut om uteslutning, varning eller erinran liksom beslut om straffavgift.

28. Om den som har uteslutits överklagar beslutet och yrkar att i stället tilldelas en varning och förpliktas att utge en straffavgift kan det prövas av Högsta domstolen. Detsamma gäller när disciplinnämnden begär att varning och straffavgift ska beslutas för det fall Högsta domstolen upphäver beslutet om uteslutning. (Jfr NJA 1998 s. 888, ”Information till medmisstänkt” NJA 2001 s. 535 och NJA 2016 N 13, jfr också NJA 2011 s. 732.)

29. Paragrafen ger däremot inte utrymme för Högsta domstolen att i samband med ett överklagande av ett beslut om uteslutning pröva andra beslut som disciplinnämnden har fattat i samband med uteslutningen (jfr dock 56 kap. 12 § 4 rättegångsbalken om avvisande av överklagande). Frågan om ett sådant beslut bör kvarstå med hänsyn till Högsta domstolens bedömning med anledning av ett överklagande är något som disciplinnämnden får ta ställning till.

Bedömningen i detta fall

30. CVs yrkande om avvisning av disciplinnämndens andrahandsyrkande ska avslås (se p. 28).

31. Utredningen visar att CV i flera avseenden allvarligt har brutit mot god advokatsed och att han i ytterligare fall har brutit utan att det har varit fråga om allvarliga åsidosättanden. Det CV har anfört i Högsta domstolen medför inte att det finns skäl att se mindre allvarligt på hans handlande.

32. Åsidosättandena av god advokatsed har skett i kontakter med en klient som har rört CVs arvodesdebitering. En advokats skyldighet att visa klienten trohet och lojalitet gäller även i en sådan situation. CVs agerande har dock helt

saknat det klientperspektiv som utgör grunden för advokatrollen. Klienten har inte haft möjlighet att ta ställning till de sena och oklara krav som riktats mot henne, och hon har trots tydliga frågor inte fått några svar från CV som har bidragit till klarhet. Den faktura som han skickade 2020 var dessutom direkt missvisande. Som disciplinnämnden anfört är det särskilt klandervärt att CVs agerande har skett i förhållande till en privatperson som befunnit sig i ett underläge i förhållande till honom.

33. Vid bedömningen av om omständigheterna ska anses synnerligen försvårande finns det skäl att – som disciplinnämnden har gjort – beakta att CV tidigare har tilldelats disciplinära påföljder och att han den 10 juni 2021 fick en varning med högsta möjliga straffavgift för att allvarligt ha brutit mot god advokatsed vid hanteringen av sina ekonomiska mellanhavanden med en klient. Detta gäller oavsett att en del av det handlande som disciplinnämnden grundade sitt beslut på har omvärderats av konsumenttvistnämnden. Högsta domstolen har tagit del av de aktuella besluten och kan konstatera att disciplinnämndens bedömning kvarstår.

34. Det som har förekommit i Högsta domstolen ger alltså inte anledning att frånga disciplinnämndens bedömning. Arten och omfattningen av de åsidosättanden av god advokatsed som CV har gjort sig skyldig till och det förhållandet att han också vid ett annat uppdrag på liknande sätt allvarligt har brutit mot god advokatsed innebär att omständigheterna är synnerligen försvårande.

35. Disciplinnämndens beslut att utesluta CV ur samfundet ska därmed stå fast.

36. Disciplinnämndens beslut om återbetalning av kostnaden för CVs försvar vid nämnden kan inte överklagas (se p. 29). Yrkandet om undanröjande av det beslutet ska avvisas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Svante O. Johansson, Dag Mattsson, Malin Bonthron, Cecilia Renfors (referent) och Jonas Malmberg
Föredragande har varit justitiesekreteraren Sofie Westlin